Wat is het effect van de invoering van de 'Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' in 2017 op de deelname aan niveau 3-opleidingen?

Beantwoord door Niek van den Berg (kennismakelaar Kennisrotonde)

16 juni 2022

KR. 1443

Kort antwoord

De deelname aan mbo niveau 4-opleidingen neemt al een aantal jaren toe, terwijl die aan niveau 2- en niveau 3-opleidingen afneemt. Die trend is er zowel vóór als na de invoering van de Wet VATmbo. Hierdoor is niet precies vast te stellen in hoeverre de nieuwe wet een deel van de veranderingen verklaart.

Vanuit het vmbo schrijven vooral namelijk vmbo-kader leerlingen zich steeds vaker in voor niveau 4-opleidingen. Voorheen was de doorstroom vanuit vmbo-kader meer over niveau 3 en niveau 4 verdeeld, de twee niveaus die als 'passend vervolg' worden gezien. Scholen geven aan dat er sinds de Wet VATmbo meer problemen ontstaan doordat ze vmbo-kader leerlingen moeten toelaten tot niveau 4, ook wanneer de opleiding verwacht dat de slaagkansen te klein zijn. Deze ervaringen zijn echter niet duidelijk terug te zien in switch- en uitval-cijfers.

Antwoord

Versterking van de positie van studenten via wetgeving

De 'Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' (VATmbo) past in een lange lijn maatregelen om de overgang tussen vmbo en mbo te verbeteren. Meer specifiek is de wet bedoeld om verkeerde studiekeuzes en onduidelijkheden in de toelating te verminderen en de toegankelijkheid van het mbo voor studenten te verbeteren (zie ook Eimers et al., 2021). Sinds de inwerkingtreding van de Wet VATmbo per augustus 2017 hebben studenten meer rechten om een opleiding van hun keuze te volgen. Wie zich vóór 1 april van een jaar aanmeldt voor een mbo-opleiding, heeft toegang tot de gekozen opleiding en mag alleen geweigerd worden door de school als de aanmelder geen passende vooropleiding heeft[1] of niet deelneemt aan intakeactiviteiten van de opleiding. Vroege aanmelders hebben ook recht op een (niet-bindend) studiekeuzeadvies van de school. Sommige opleidingen mogen extra toelatingseisen

[1] Zie https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/vraag-en-antwoord/uit-welke-mbo-opleidingen-kan-ik-kiezen

stellen (bijvoorbeeld dans- of sportopleidingen) of hebben en maximaal aantal opleidingsplaatsen (numerus fixus) waardoor niet alle aanmelders kunnen starten. Verder is bij alle opleidingen een bindend studieadvies (BSA) in het eerst jaar verplicht.

Scholen veranderen hun aanpak en vroege aanmeldingen nemen toe

De gevolgen van de wet VATmbo zijn nog niet overal zichtbaar. Studenten geven aan niet altijd op de hoogte te zijn van hun rechten, of de informatie verwarrend te vinden. Scholen geven aan nog volop bezig te zijn met de aanpassingen die de wet vereist. Zo zijn mbo-instellingen bezig de intake van studenten anders in te richten, meer gericht op studiesucces en niet meer met het oog op een besluit tot toelating (behalve bij opleidingen waar aanvullende eisen gesteld kunnen worden). Dit blijkt uit monitoronderzoek waarin gegevens zijn verzameld via enquêtes bij studenten en scholen, DUO-bestanden, en casestudies bij scholen (Eimers et al., 2019; 2020; 2021).

Uit de monitoring blijkt verder onder meer dat bij de eerste meting het aantal vroege aanmeldingen is gestegen, maar niet zoveel als verwacht. Bij de tweede meting is het aandeel vroege aanmeldingen verder gestegen tot iets meer dan de helft van de studenten. De latere aanmeldingen zijn vooral van switchende studenten (die vaak pas laat weten of ze willen of moeten switchen) en studenten die van buiten het onderwijs starten in het mbo (werkenden, werkzoekenden, herintreders). Zij kiezen vaak voor de beroepsbegeleidende leerweg en zijn daarvoor afhankelijk van een leerwerkplek, waardoor vroeg aanmelden niet altijd kan.

Doorstroompaden vmbo-mbo veranderen, maar niet (alleen) door de wet

De mogelijke invloed van de invoering van de Wet VATmbo op de deelname aan mbo-opleidingen per niveau is moeilijk te isoleren van al langer lopende ontwikkelingen waarbij het aandeel studenten in mbo niveau 4 toeneemt en met name eerst het aandeel studenten niveau 2 en later niveau 3 afnemen (zie Tabel 1).

Tabel 1

Ontwikkeling deelname mbo in percentages studenten per opleidingsniveau

	Entree	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal (N)
Oktober 2010*	5	26	27	43	100 (549919)
Oktober 2015*	3	19	27	51	100 (484984)
Oktober 2020*	3	17	23	57	100 (520224)
Oktober 2021**	3,1	16,5	22,6	57,7	100 (513136)

* volgens Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (2011, 2016, 2021)
** volgens CBS Statline, geraadpleegd 5 juni 2022

Met name de daling in niveau 3 is mogelijk deels toe te schrijven aan het toelatingsrecht. Vanuit het vmbo schrijven namelijk vooral vmbo-kader leerlingen zich steeds vaker in voor niveau 4 opleidingen. Voorheen was de doorstroom vanuit vmbo-kader meer over niveau 3 en niveau 4 verdeeld, de twee niveaus die als 'passend vervolg' worden gezien. De monitoring van de invoering van de Wet VATmbo laat ook die verschuiving zien. De onderzoekers wijzen echter op de al langer lopende trend waardoor een mogelijk effect van de wet moeilijk is te isoleren.

Zowel in 2019 als 2021 gaven opleidingsmanagers en beleidsmedewerkers in het mbo aan dat ze meer problemen zien ontstaan doordat ze vmbo-kader leerlingen moeten toelaten tot niveau 4, ook wanneer de opleiding verwacht dat de slaagkansen te klein zijn en het beter zou kunnen zijn eerst niveau 2 of niveau 3 te doen. Deze signalen zijn echter niet duidelijk terug te zien in switch- en uitval-cijfers (Eimers et al., 2021). Of dit bijvoorbeeld betekent dat risicovolle geachte doorstroompaden feitelijke minder problemen opleveren dan opleidingsmanagers en beleidsmedewerkers aangeven, of dat mbo-opleidingen zich meer moeten inspannen om vmbo-kader leerlingen succesvol te laten zijn, is niet onderzocht. Er zijn overigens geen aanwijzingen dat opleidingen (bij de intake) druk of (bij het bindend studieadvies) dwang uitoefenen op leerlingen om niet te starten met de gekozen opleiding of om na jaar 1 te stoppen.

Geraadpleegde bronnen

Eimers, T., Leest, B., Aalbers, P., Hermanussen, J., Ferket, R., & Van Schoonhoven, R. (2019). *Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2019 deel 1*. Nijmegen: KBA i.s.m. ECBO en Vrije Universiteit Amsterdam.

Eimers, T., Roelofs, M., Jenniskens, T., Hermanussen, J., Ferket, R., & Van Schoonhoven, R. (2020). *Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2019 deel 2*. Nijmegen: KBA i.s.m. ECBO en Vrije Universiteit.

Eimers, T., Roelofs, M., Leest, B., Hermanussen, J., Ferket, R., & Van Schoonhoven, R. (2021). *Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2021. Basisrapport*. KBA Nijmegen i.s.m. ECBO en Vrije Universiteit.

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (2011). *Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2010. Bouwsteen studiesucces. Sectorrapportage*. KBA.

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (2016). *Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2015. Bouwsteen studiesucces. Sectorrapportage*. KBA.

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (2021). *Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2020. Bouwsteen studiesucces. Sectorrapportage*. MBO Raad.

Over deze vraag

Opgesteld door:	Niek van den Berg (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Vertegenwoordiger vakvereniging docenten
Geraadpleegde experts:	Ton Eimers (projectleider monitor Wet VATmbo)
Onderwijssector:	Mbo
Trefwoorden:	Aanmelding, toelating, onderwijsdeelname, toegankelijkheid

Referentie: Kennisrotonde. (2022). *Wat is het effect van de invoering van de Wet VATmbo op de deelname aan niveau 3-opleidingen?* (KR. 1443)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.